

Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендируй

№ 5/3 - 2022 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алиппер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхужа АЙТБАЕВ
Тулқин АЛЛАЁРОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ
Аскарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Бахтиёр РАХИМОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Қаххор ТУРСУНОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Саодат ТОШТЕМИРОВА
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Ризамат ШОДИЕВ
Зафар ЧОРИШАНБИЕВ
Дустназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шөлкөмлестіріушілер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендируй
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы**

**Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрепинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гууалык
берилген.**

**Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жууап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзіндилер «Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендируй» журналынан алынды, деп көрсетилуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жууапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ӘДЕБИЯТ

Темирбекова А.О. Из истории исследования междометий	4
---	---

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Примбетов Қ.Т. Қорақалпоғистондағи архитектура ёдгорликлари ва миллий мерослар орқали талабаларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг аҳамияти	13
Kadirova Sh.A. Bo'lajak mutaxassislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda kompetentli-yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning nazariy aspektlari	16
Исағалиева С. Ўқувчилар функционал саводхонлигини шакллантириш педагогик муаммо сифатида	19
Султаниязов М.Б. Глобаллашув жараёнида юксак маънавиятли шахс тарбиясида миллий тарбия имкониятларидан фойдаланиш йўллари	22
Karamatova D.S. Zamonaviy ekologik ta'lim mazmunida integrativ yondashuvni ta'minlash	26
Муродова У.Д. Педагогикада дидактиканинг асосий категориялари	30
Султаниязов М.Б. Глобаллашув жараёнида юксак маънавиятти талаба-ёшлар онгига сингдиришнинг педагогик технологиялари	33
Mirxalilova N.A. TIMSS xalqaro tadqiqoti va uning ahamiyati	36
Курбанова А.Т. Талабаларнинг касбий компетентлигини ривожлантиришда ахборот технологияларининг ўрни	40
Мирзаева Н.А. Рақобатбардош педагог - биологларни тайёрлашда STEAM таълимининг долзарблиги	44
Quzmanova G.B. Ijtimoiy tarmoqlarning o'smir yoshidagi o'quvchilarning ijtimoiylashish jarayoniga ta'siri	49
Умаров А.С. "Бадий таълим ва Art marketing" жараёнини бошқаришда кластер ёндашувнинг аҳамияти	52
Халияров Ж.Х. Мактаб ўқувчиларда энергия тежамкорлик маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш методикаси	58
Бердиев Б.Р. Конвенционал ёндашув асосида талабаларда мустақил таълимни ташкил этиш ва унинг самарадорлиқ натижалари	62
Qosimova G.I. Ta'limni raqamlashtirish va o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi bo'yicha o'quv qo'llanmasini loyihalash tamoyillari	70
Матякубов К.К. Технологик таълимнинг ривожланиш тадрижи: зарурат ва эҳтиёж ҳам тадқиқ	73
Bekqulov Q.Sh. Chizma geometriya fanini talabalarga o'rgatishda integratsiyani qo'llab dars samaradorligini oshirish	78
Djumaeva M.M. Markaziy Osiyo mutafakkirlarining tabiiy fanlarni rivojlanishdagi xizmatlari	82
Матякубов К.К. Мактабларда технологик таълимни ташкил қилиш ва бошқаришнинг педагогик тамойиллари	88
Абдухаликова М. Использование информационных технологий и медиаобразования в профессиональной компетентности педагогов	95
Шамиева О.Р. Формирование личности современного студента – важнейшая задача высшей школы	98
Шарахматова А.К. Адаптация студентов к кредитно-модульной системе обучения	100

Примбетов Қ.Т. Эффективная организация духовно-нравственного воспитания студентов	103
Oromiddinov S.B. Problems of the practical application of innovative educational technologies	105

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИҚ ТҲЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Рахматова Ф.А. Шарқ мутафаккирлари асарларида ёш-авлодда мустақиллик, миллий онг, миллий мафкура, миллий тафаккур гојариининг акс этиши	109
--	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Jumayev S.Z. Molekulyar biologiyani o'qitishda masala va mashqlardan talabalarining o'quv ijodiy faoliyatini tashkil etishda foydalanish	113
Усмонова М.Д. Рақамли таълим трансформация шароитида кимё таълимини модернизациялаш имкониятлари	118
Ахмедова У.Ё. Информатика машгулотларида муаммоли вазиятларни яратиш	120
Narbayev A.B. Umumta'lim maktablariда astronomiya fanining mediata'lim bilan integratsiyasi	125
Худойсулов Р.Қ. Олий талим муассасаларида инновацион ёндашувлар асосида “Қурилиш физикаси” фанини ўқитишда технологик компетентликни шакллантириш методикаси	130

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕНКЕ ШЕКЕМГИ ТЎРБИЯ

Қаюмова Д.И. Булажак тарбиячиларни инклюзив таълим шароитида касбий фаолиятга тайёрлаш технологиялари	134
Хурвалнева Т.Л., Исманова М.А. Болалар психологиясининг умумий масалалари	139
Sultanov M.M., Saydaliyeva L.M. Boshlangich sinf oquvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini tarixiy ong va tarixiy xotira asosida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	143
Musaeva D.A. Daun sindromi bo'lgan bolalarni jismoniy reabilitatsiya qilishning asosiy usullari	148

ФИЗИКАЛИҚ ТЎРБИЯ ҲАМ СПОРТ

Toshpo'latov A.A. O'rta-maxsus bilim yurtlarida gimnastika vositalarini mazmuni va o'tkazish xususiyatlar	154
--	-----

optimizes the student's interaction with a computer or mobile device (smartphone, tablet) thanks to network support, because through them you can open the textbook anywhere. and at any time.

ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАДРИЖИ: ЗАРУРАТ ВА ЭҲТИЁЖ ҲАМ ТАДҚИҚ

Матиякубов К.К.

Тошкент вилояти Чирчик давлат педагогика университети

Технологик таълим кафедраси ўқитувчиси

Таянч сўзлар: технология, технологик таълим, таълим технологияси, политехник таълим.

Ключевые слова: технологии, технологическое образование, образовательные технологии, политехническое образование.

Key words: technologies, technological education, educational technologies, polytechnic education.

Кириш. Собиқ Иттифок республикаларида 1950 йилларда кузатилган фан-техника тараққиёти умумий ўрта таълим мактабларида политехник таълимни жорий қилиш заруриятини келтириб чиқарди. Шундан келиб чиққан ҳолда, ун йиллик умумий ўрта таълим мактабларида политехник таълимни ўқув режага киритиш ва худди шу йўналишдаги мактабларни ташкил қилишга қарор қилинди. Бу эса олий педагогик таълим муассасалари олдига ушбу мактабларда умумтехника ва меҳнат фанларидан дарс берадиган юқори малакали ўқитувчи кадрлар тайёрлашни асосий вазифалардан бири қилиб қўйди. Бу вазифани амалга ошириш учун 1957 йил Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтида “Физика ва ишлаб чиқариш асослари” ўқитувчисини тайёрлаб бериш учун моддий техника базани яратишга киришилди. 1957-1959 йилларда, “Физика” факултети қошида машинасозлик технологияси лабораторияси, автотрактор ўқув хонаси, металлларга ишлов бериш ва дурадгорлик устахоналари ташкил қилинди. [7]

Адабиётлар таҳлили ва методология. Мазкур таълим йўналиши ривожига Г.Абдурашидов, Д.Н.Ганиев, С.А.Ходжаев, М.Т.Тоирходжаев, У.Н.Нипоналиев, А.Й.Юлдашев, А.И.Воробёв, М.С.Яхьяев, А.Р.Расулмухамедов, Б.Хусанов, Н.А.Муслимов, А.И. Авазбоев, В.Н.Сатторов, Й.У.Исмадияров каби олимлар ўз ҳиссасини қўшибган.

Шунингдек, замонавий технологик таълимни ривожлантириш йўлида юртимиз олимларидан таянч педагогика олий таълимида У.И.Иноятов, Н.А.Муслимов, Ш.С.Шарипов, У.Ш.Бегимкулов, Ў.Қ.Толипов, С.С.Булатов, Ш.К.Муродов, Б.К.Муҳамедсаидов, Р.Г.Исянов, П.О.Адилов, Х.З.Исмагуллайева, Я.У.Исмадияров, Д.У.Ергашев, Р.Г.Муллахметов, С.А.Болтабаев, С.Абдирасилов, О.А.Қўйсина, Г.М.Аноркулова, О.И.Авазбаев, С.Й.Ахмадалиев, С.А.Алибеков, Л.М.Набиуллина, А.О.Аҳирбоев, Р.Ш.Халилов, А.Н.Валиев, М.К.Халимов, В.А.Чурсина, Д.Н.Маматов, Ҳ.Ш.Қодиров, Ш.С.Абдурайимов, А.И.Усмонов, Р.С.Шермухамедов ва бошқалар ўз ҳиссаларини қўшиб келмоқдалар.

Умумий ўрта таълимнинг бир қатор таълим стандартлари ва дастурлари қайта қўриб чиқирилиши ва амалиётга жорий этилишига қарамай, масалан МДХ мамлакатларининг айрим мактабларида технологик таълимнинг мазмунида сезиларли ўзгаришлар кузатилади: у ҳали ҳам иқтисодиётнинг талаблари ва воқелигига мувофиқ амалга оширилмоқда. Технологик таълимнинг эскирган воситалари, жум-

ладан, устахоналар ва лабораторияларнинг моддий-техник базаси энг муҳими технология дарслари ва синфдан ташқари машғулотларда ўқувчиларга долзарб ишлаб чиқариш, технологик ва конструкторлик ҳамда тадқиқот муаммоларини тулиқ ҳал қилишга имкон бермайди, гарчи бундай уринишлар бўлса-да баъзи мактабларда, қўшимча таълим марказларида, ёшлар инновацион ижодиёт марказларида ва болалар технопаркларида амалга оширилмоқда.

Мактаб ўқувчиларига технологик таълимни ривожлантиришнинг асосий муаммоси - бу шахснинг технологик маданияти даражасига сезиларли даражада ортиб бораётган талабларни қўшган ҳолда янги технологик тартибнинг вазифаларига жавоб берадиган мазмуни ва воситаларини топишдан иборат.

АҚШдаги касбий таълимнинг ривожланиши XX аср бошларида содир бўлган буюк депрессия даврида кузатилди. Бу пайтларда қишлоқ хўжалиги унчалик даромадли соҳа эмас эди ва саноатни ривожлантиришдан сармоядорлар анча манафаатдор эди. Айни шу пайтларда мамлакатда фабрикаларнинг ишчиларга бўлган эҳтиёжи ортиб кетди. Натижада, иш жойларининг болалар ҳисобига қондирилиши кучайди ва бу ҳолат Қўшма Штатларда 1916 йилда болалар меҳнати тўғрисидаги биринчи қонунни қабул қилиниши билан якунланди. Шундай қилиб, заводларга малакали ишчиларни топишга ёрдам бериш мақсадида АҚШ ўрта мактаблари технологик таълим дастурларини таклиф қила бошлади.

1917 йилда Smit-Xyuz қонуни АҚШ мактабларида касбий таълим дастурларини федерал молиялаштиришга рухсат берувчи биринчи қонун сифатида имзоланди. У технологик таълимни сантехниклар, механиклар ва завод ишчилари каби ўз ишларини бажариш учун бакалавр даражасига муҳтож бўлмаган бўлажак мутахассислар учун мақбул таълим сифатида белгилади. Улар ўрта мактаблар билан боғлиқ йўналтирилган касбий дастурларда ўқишни якунладилар.

Технологик таълим структураси МДХ мамлакатларида 1980-йилларда шаклланди. Ўтган асрнинг сиёсатида кузатилган политехника тамойили В.С.Леднев, П.Р.Атутов, В.А.Поляков ва бошқаларнинг асарларида батафсил тавсифланган ва таҳлил қилинган. Уларда политехника таълимининг асосий таркибий қисмлари сифатида куйидагилар кўриб чиқилган:

- технологиянинг умумий таълим ўрганишни белгиловчи инструментал (техник) компоненти;
- технологияни ўрганиш йўналишини белгиловчи оператив ва процессуал (технологик) компонент;
- мактаб ўқувчиларининг келажакдаги касбининг ўзига хос хусусиятларидан қатъи назар, энг кенг тарқалган фаолият турлари соҳасида техник ва технологик тайёргарлик.

Тадқиқотларимиз мактаб ўқувчиларининг технологик таълими мазмунида санаб ўтилган компонентлар асосида туртга йўналиш мавжудлигини кўрсатди:

техник меҳнат;
хизмат кўрсатиш меҳнати;
қишлоқ хўжалиги меҳнати;
чизиш.

Ҳозиргача “Технология” фанини ўрганишнинг умумий модуллари уй маданияти, оила иқтисодиёти, тадбиркорлик асослари ва лойиҳалаш усули бўлган ва шундай бўлиб қолмоқда.

Мақолада анализ, синтез, адабиётлар таҳлили, қиёсий таққослаш, солиштириш методларидан фойдаланилди.

Натижалар ва муҳокама. Технологик таълим бўйича ўқув материалнинг мураккаблиги ва ҳал қилиниши керак бўлган вазифалар турлари меҳнат объектларига қўйиладиган талабларнинг ўзгариши (қисмлар сони, қайта ишлаш шакли ва сифати, маҳсулотни йиғиш хусусиятлари) асосида юзага келди. Шунингдек, технологик жараёнларга материалларни қайта ишлашнинг қўлда ишлов бериш усулларида электронлаштирилган, машина ва автоматлаштирилган усулларга ўтилди.

Тегинли моддий-техник таъминотнинг йўқлиги, ўқув дастурларининг анъанавий турларни чуқур ўрганишга йўналтирилганлиги сабабли, қайта ишланган материал турларини, ўрганиладиган технологиялар ассортиментини ва жиҳозларнинг замонавий моделларини кенгайтириш орқали технологик таълим мазмунини янгилаш сўнгги пайтларда деярли имконсиз бўлиб қолди. Эндilikда ўқув материалларини ўқитиш мазмунига ва мавжуд дарсликларга интеграция қилиш лозим. Технологик таълим мазмунининг ягона янги таркибий қисми (меҳнатга ўқитиш билан солиштириганда) муаммони комплекс ҳал қилишни ва турли хил илмий билимлардан олинган билимларга асосланган моддий (баъзан ахборот) маҳсулот яратишни ўз ичига олган ўқув ва ижодий лойиҳаларни амалга оширишдан иборат.

В.А.Калней, Д.А.Махотин, Е.Г.Ряхимоваларнинг тадқиқотлари шуни кўрсатадики, мактабнинг технологик таълимини ислоҳ қилиш даврлари янги технологик режимларнинг биринчи ўн йиллигига тўғри келади.

Технология (грекча: “techno” — ҳунар, уста ва “logos” — фан, таълим) илмий-практика асосида ҳом-ашёни тайёр маҳсулотга айлантиришнинг усуллари маъносини англатади.

Технология саноат, қурилиш, транспорт, қишлоқ хўжалиги ва бошқа соҳаларда маҳсулотлар олиш, уларга ишлов бериш ва уларни қайта ишлаш усуллари тартибга солинган тизимдир. Шу усуллари ишлаб чиқиш, жорий қилиш ва такомиллаштириш билан шўтулланадиган фаннинг номи ҳам технология атамаси билан юритилади. Ҳар бир соҳанинг ўзига хос технологияси бўлади: кон ишлари технологияси, машинасозлик технологияси, қурилиш технологияси, қишлоқ хўжалиги ва бошқалар.

Умумий саноат жараёнининг бир қисми ҳисобланувчи ишлаб чиқариш, ташиш, сақлаш, назорат қилиш ҳақидаги иш-ҳаракатлар ҳам технология деб аталади. Ҳозирги вақтда технология қуйидагиларга бўлинади:

- олдинги қатордаги технология;
- қолдиқсиз технология;
- ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш технологияси;
- халқаро стандартга мос технология.[2]

Технологик таълим билан таълим технологиясини аралаштирмаслик керак. Таълим технологияси технологияни қўллашнинг тор доирасига йўналтирилган бўлиб, у технология таълимининг умуман технологиядан фойдаланишга қарама-қаршилигидан фарқли ўларок, таълим жараёнида ва ундан фойдаланишни ифодалайди. [3]

Бутунги кунда рақамли инқилоб янги таълим истиқболларини тақлиф этмоқда. Таълим оловчилар синф ичида бўлмасалар ҳам, онлайн тарзда ўрганишлари мумкин. Технологияларнинг ривожланиши ҳозирги ва келажакдаги технологик такомиллаштиришни бирлаштириш ва ушбу янгилликларни халқ таълими тизимига киритишнинг янги ёндашувларини ўз ичига олади. Кундалик таълимга киритилган технологиялар аралаш таълим билан янги муҳит яратади. [4]

Технологик таълим - ижодий технологик фикрлаш, технологик қобилиятлар мажмуи бўлиб, шахсий хусусиятларни ривожлантиришни назарда тутати ва

Ўқувчиларнинг технологик, экологик, иқтисодий маданиятини шакллантиришга қаратилган ўқитиш ва таълимнинг уюшган жараёни, ижтимоий мослашувчанлик, рақобатбардошлик, тайёргарлик, касбий фаолиятни ўз ичига олади. Технологик таълим мазмунини амалга ошириш натижаси ўзгарувчан амалиёт билан боғлиқ муҳитда фаол ва мустақил ҳаракат қилишга тайёр бўлган барқарор ва муваффақиятли ўрганувчи (ўқувчи, талаба) бўлиши керак.

Касбий педагогика соҳасидаги таниқли мутахассис Ю.Л.Хотунцева технологик таълим технологик маданиятга эришишнинг асосий воситаси эканлигини, бу ҳар қандай ижодий фаолиятнинг универсал ва ажратмас шарт эканлигини таъкидлайди. Технологик маданият деганда, моддий ва маънавий ишлаб чиқариш технологиялари ютуқларида ифодаланган ва табиат, жамият ва технологик муҳит билан уйғун муносабатда бўлиш асосида замонавий технологик жараёнларда самарали иштирок этиш имконини берадиган инсоннинг ўзгартирувчи фаолиятининг ривожланиш даражаси тушунилиши мумкин.

Технологик таълимнинг тузилиши сифатида В.Д.Симоненко технологик билимлар, қўникмалар ва технологик жиҳатдан муҳим шахсий хусусиятларнинг йиғиндисини куриб чиқади. Технологик билимлар трансформацион фаолият усуллари, воситалари ва усуллари ҳақидаги билимлар билан ифодаланади. Технология мактабнинг асосий амалиётга йўналтирилган ўқув предмети бўлиб, маҳсулотларни лойиҳалаш, қуриш ва ишлаб чиқариш соҳасидаги фан асосларига оид билимларни амалиётда қўллаш ва ижодий фойдаланиш имконини беради. Бу ўқувчиларнинг умумий таълимдан технологик таълимга ўтишнинг узлуксизлигини, узлуксиз ўз-ўзини тарбиялаш ва меҳнат фаолиятини таъминлайди.

Ўқувчиларнинг қизиқиш ва майлларини, таълим муассасаларининг имкониятларини ва маҳаллий ижтимоий-иқтисодий шароитларни ҳисобга олиш мақсадида 5-9-синфларда технология бўйича асосий таълим дастурлари мазмуни учта йўналишдан бири доирасида олиб борилиши мақсадга мувофиқ: “Саноат технологиялари”, “Уй ҳўжалиги технологиялари” ва “Қишлоқ ҳўжалиги технологиялари”.

Замонавий ва истикболли технологияларни ўрганиш шуни кўрстадики, уларнинг мазмунига технология бўйича таълим дастурларини киритиш асосида жараён жадаллашади. Бунинг натижасида технология таълимида қуйидаги йўналишлар ажратиб чиқади:

- 1) янги материалларни яратиш технологияси (биопластика, углерод толаси, генетик модификацияланган маҳсулотлар ва бошқалар);
- 2) материалларни ўзгартириш (нотехнологиялар, лазер технологиялари);
- 3) энергия тежовчи технологиялар, муқобил энергия, биоёқилги;
- 4) ахборот технологиялари (компютер технологиялари, робототехника, ақлли уйлар, глюнасс ва бошқалар);
- 5) транспорт технологиялари;
- 6) барқарор ривожланиш технологиялари (материалларни тежаш, чиқиндиларни қайта ишлаш).

Одамларнинг технологик фаолиятининг умумий тамойилларини, технологик тизимлар тузилишини, лойиҳалаш тамойилларини ва ижодий фаолият қонунлигини ўрганиш ўқув предмети сифатида технологиянинг зарур илмий даражасини таъминлаш имконини беради. [5]

Аҳолининг ривожланмаган технологик компетенциялари ва бу соҳаларни яхши ўқийдиган мактаб ўқувчилари ва талабаларнинг амалий фаолият даражасининг пастлиги мактаб ўқув дастурининг туб технологик ўзгаришлардан орқада қолиши

билан изоҳланади. Кўпгина мактабларда технология дарслари ўнлаб йиллар давомида ўзгармади. Қўшимча таълимда болаларнинг атиги 7 фоизи технологияга йўналтирилган дастурларда қатнашади. Технологик таълим тизими тақлиф этаётган технологик компетенциялар ҳозирги меҳнат бозори талабларига (ҳатто минтакавий даражада ҳам) жавоб бермайди. Технологик таълим мактаблари ва олий ўқув юрғларида технологик таълим форматлари ҳам эскирган: узоқ, мослашувчан бўлмаган дастурлар тез ўзгарувчан технологияларга мос келмайди.

Технология таълими - бу профессионал ташқилотга, яъни Халқаро Технология Таълими Ассоциациясига (ITEA) тааллуқли бўлган таълим соҳаси бўлиб, у учун ITEAнинг "Барча америкаликлар учун технология" лойиҳаси (TfAAP) доирасида технологик саводхонлик стандартлари туپлами ишлаб чиқилди. Унга қўра технологик саводхонлик куйидаги мазмунни ифодалайди:

- технология ёки технологик тадқиқотларни урганиш;
- технология таълими технологияни контентнинг таълим соҳаси сифатида ўргатади.
- Технология таълими технологиянинг кенг спектри билан шугулланади, яъни инсоннинг идрок этилган эҳтиёжларини қондириш учун табиий муҳитни ҳар қандай янгилик, ўзгартириш ёки модификация қилиш тушунилади.

ХУЛОСА. Умумий ўрта таълимнинг таълим стандартлари ва дастурларида технологик таълимни ўқитишнинг янги мазмунини жорий этиш учун куйидагилар амалга оширилиши зарур:

биринчидан, ўқувчилар томонидан универсал фаолиятни ўзлаштириш, бундай мазмунни танлаш мезонларини ишлаб чиқиш ва фундаментал тушунчалар ва кетма-кетлик асосида ўқув материални куриш таъминлари, тартиби ва мангигини тавсифлаш зарур;

иккинчидан, технологик тайёргарликни амалга ошириш воситаларини танлаш ва улардан энг мақбулини аниқлаш керак;

учинчидан, ўқувчиларнинг дарс ва дарсдан ташқари машғуллотлар жараёнида замонавий услуб ва технологиялардан фойдаланиш бўйича ўқитувчилар учун услубий қўрсатмалар ишлаб чиқиш талаб этилади.

Адабиётлар:

1. Kichik Dugger, Uilyam E. Naik, Nitin (2001 yil sentyabr). «Texnologik ta'lim va ta'lim texnologiyalari o'rtasidagi noto'g'ri tushunchalarni aniqlashtirish». Texnologiya o'qituvchisi. 61 (1): 31–35.
2. «Ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning hozirgi holati | Pearson blogi». AQSH. 2015-12-10. Olingan 2018-07-03.
3. Кутумова А.А., Алексеевнина А.К., Злыгостев А.В. Технологическое образование в двухуровневой системе подготовки педагогических кадров // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 9-2. – С. 414-417; URL: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=34864> (дата обращения: 06.05.2022).
4. U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. (2016) Future ready learning: reimagining the role of technology in education. Retrieved from <https://tech.ed.gov/netp/>
5. Lerner, C. & Barr, R. (2014) Screen sense: setting the record straight: research-based guidelines for screen use for children under 3 years old. Zero to Three, page 2. Retrieved from <https://www.zerotothree.org/resources/1200-screen-sense-full-white-paper>
6. <https://new.tdpu.uz/fakultet/45>

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада технологик таълимнинг пайдо бўлишига нисбатан ҳаётий зарурат, унинг дунё мамлакатлари таълимида пайдо бўлиш тарихи, ривожланиш тадрижи ёритилган. Шунингдек, технологик таълимнинг мамлакатимиз узлуксиз таълим тизимидаги ўрни, аҳамияти ва ривожланиш тенденциялари таҳлил қилинган. Технологик таълимнинг устувор йўналишлари аниқлаштирилган.

Dasturlashtirilgan o'qitishning tavsiya etilgan metodi, algoritmik tipdagi mashqlar bo'yicha tuzilgan. nafaqat muvafaqqiyatli dastur mashqlarini o'zlashtirishga, balki jismoniy sifatlarni rivojlantirishga ham yordam berdi.

5 jadval

**Gimnastik ko'pkurash turlari bo'yicha asosiy guruh
o'quvchilarining tayyorgarlik darajasini baholash.**

№	Dastur mashqlari	Bajarishni baholash
I	Tayanch sakrash	
	1. Eniga, oyoqlarni bukib, ko'zyoldan sakrash	8.5 ± 1.7
	2. YO'n bilan 90° burilib, eniga oldan sakrash	7.7 ± 2.3
	3. YO'n bilan oldan eniga sakrash	7.6 ± 0.95
	4. Oyoqlarni kerib, uzimasiga oldan sakrash	5.2 ± 1.2
	5. Qiya yugurgan xolda biri bilan siltanib, ikkinchisi bilan itarilib, burchakdan oldan sakrash	6.7 ± 0.9
	X ± δ	7.14 ± 1.41
II	Akrobatika	
	1. Orqa bilan stoyka qilib, umbaloq oshish	7.1 ± 1.5
	2. Oyoqlarni bukib, boshda turish	8.4 ± 2.1
	3. YArimshpagaida orqaga umbaloq oshish	7.7 ± 2.1
	4. Orqaga umbaloq oshish, taqalib, oyoqlarni kerib	7.3 ± 1.1
	5. Uzun umbaloq oshish	6.7 ± 1.0
	6. Boshda turish	7.9 ± 1.5
	«Most» va aylana bilan burilish taqalib, bitta tizzada turib	5.9 ± 0.71
	8. Taqalib cho'kkalab kuch bilan boshda turish	7.1 ± 1.3
	9. Uch qadam yugurishdan sakrab umbaloq oshish	5.7 ± 1.4
	1. Bittada muvozanat, oldinga tsarilib, oldinga dumalash	4.9 ± 0.67
	90 sm balandlikdagi to'siqdan sakrab dumalash	8.1 ± 1.7
	12. Bir qo'l bilan siltanib, ikkinchisi bilan itarilib, stoykaga turish	4.9 ± 1.7
	13. YO'n tomonga qayta avlanish	5.1 ± 1.2
	14. Stoyka orqali dumalash, qo'llar yordamida	4.9 ± 0.97
	15. Orqaga umbaloq oshish	6.5 ± 0.83
	X ± δ	6.55 ± 1.74
III	Osilish va taqalishlar-o'g'il bolalar	
	1. Bittasi bilan silkinib, ikkinchisi bilan itarilib, avlanib ko'tarilish	7.2 ± 1.7
	2. Taqalib bilakda siltanish	6.4 ± 1.4
	3. Taqalib siltanish	4.9 ± 1.4
	4. Ikkalasi bilan itarilib aylanib ko'tarilish	6.8 ± 1.1
	5. Taqalib siltanishdan, orqaga sakrash	5.4 ± 0.67
	6. Bittada osilib, ko'tarilmasdan bittada taqalib, oyoqlarni kerish (tepadan taqalish)	7.6 ± 1.4
	7. Osilgan holatda, taqalib kuch bilan aylanib ko'tarishish va sekin osilgan holatda tushish	8.3 ± 1.7
	8. Osilgan holatda, taqalib kuch bilan ko'tarilish	7.2 ± 1.5
	9. Taqalib oyoqlarni kerib, o'ng (chap) bilan aylanish, taqalib oldinga chap (o'ng) bilan silkinish	8.3 ± 1.7
	X ± δ	6.9 ± 1.39
IV	Ritmik gimnastika - qizlar	7.2 ± 1.7

Asosiy gimnastika vositalaridan tuzilgan va tavsiya etilgan dasturning yuqori effektivligini ko'rsatdi (5-jadval). Nazariy asoslangan va asosiy gimnastika mashqlarining amalda o'zlashtirilgan darajasi, asosiy guruhdagi o'quvchilarda, nazorat guruhidagilarning ko'rsatkichlaridan ishonarli yuqori: saf mashqlari bo'yicha 32% ga, unumrivojlantiruvchi 37% ga va amaliy mashqlarga 38%. Bir vaqtning o'zida, asosiy guruh talabalari sakrash, akrobatika, osilish bo'yicha, dasturdagi talablarni o'zlashtirdilar, 4,5-7,5 ball orasida (baholari 3-4 atrofida), nazorat guruhlarida dasturning berilgan bo'limi, doimiy ravishda o'yin yoki boshqa predmetlar bilan almashtirildi, jismoniy tarbiyaga ta'luqli bo'lmagan.

Adabiyotlar:

1. Efimenko A.I., Yo'ldoshev K.K., Umarov M.N. Gimnastika darsining samaradorligini oshirish usullari. (Metodik qo'llanma). T.: 1995. -102 b.
2. Eshtayev A.K. Sport gimnastikasi mashg'ulotining nazariy asoslari. Uslubiy qo'llanma. T.: O'DJTI nashriyot-matbaa bo'limi, 2009. -113 b.
3. Musaev B.R. Oliy pedagogik ta'lim muassasalari talabalarining gimnastika bo'yicha kasbiy-pedagogik ko'nikmalarini shakllantirish. Pedagogik fannomzodidiss.-Tashkent: UzGIFK, 2011. - 177 b..
4. Umarov M.N., Eshtaev A.K. Программные требования гимнастики и технология их распределения по годам обучения //Metodicheskoe posobie. - T.: Izdatelsko-poligraficheskiy otdel UzGIFK, 2009. - 124 s.
5. Umarov M.N., Ishtayev D.R. Kasbiy-pedagogik bilim va ko'nikmalarni gimnastika darsida shakllantirish. O'quv-uslubiy qo'llanma. T.: O'DJTI nashriyot-matbaa bo'limi, 2010.-107 b.
6. Umarov M.N. Gimnastika. O'quv qo'llanma. T.: 2015. –400 b.

РЕЗЮМЕ

Ishda ko'rilgan asosiy masalalar maxsus kasb-xunar kolledjlarida gimnastika mashg'ulotlarining maqsadi va ketma-ketligini tekshirish va tashkil qilish jismoniy tarbiya faoliyati uchun muhim bo'lgan didaktik tamoyillarni amalga oshirishga urg'u berilgan: yahtitlik, optimallik, o'qitishning kasbiy-pedagogik yo'naltirilganligi.

РЕЗЮМЕ

Основными вопросами, рассматриваемыми в исследовании, являются реализация важных для целей физкультурной деятельности дидактических принципов: целостность и оптимальность, профессионально-педагогическая направленность обучения.

SUMMARY

The main issues considered in the study are the implementation of didactic principles that are important for the purpose of physical education activities: the integrity and optimality, professional and pedagogical orientation of teaching.

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагоғикалык
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы
Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИУ» № 5/3
Нөкис — 2022**

Басып шығыуға жууапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыуға рухсат етилди 10.10.2022. Форматы 60x84¹/₁₆
«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.
Шэртли б.т. Нашр. т. Нускасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.
Тошкент ш., Ҳ. Бойкаро, 51